

Til:
Nærings- og fiskeridepartementet
v/ Monika Mæland
Postboks 8004 Dep.
0030 OSLO
postmottak@nfd.dep.no

Oslo 17.6.15

Høringsinnspill til Lov om offentlige anskaffelser fra Framtiden i våre hender

Framtiden i våre hender er Norges største miljø- og solidaritetsorganisasjon, med over 24.000 medlemmer. Vi har tidligere kommet med innspill til lov- og forskriftsendringer til NOU 2014:4 Enklere regler – bedre anskaffelser. Vi takker for invitasjonen til bidra med innspill også i nåværende høringsrunde, som omhandler anskaffelser over EØS-terskelverdiene.

Framtiden i våre hender ser behovet for en forenkling av regelverket rundt offentlige anskaffelser og støtter i prinsippet tiltak som kan muliggjør en effektivisering av innkjøpsrutiner og lavere kostnader. Slike tiltak må imidlertid ikke gå ut over mennesker og miljø.

Offentlige anskaffelser hvor det blir tatt hensyn til miljø, klima og sosiale aspekter i vurderingen av et anbud, kan er klart mer ansvarsfulle enn anskaffelser hvor slike hensyn ikke tas. En sosialt bærekraftig og ansvarlig innkjøpspolitikk handler om å ta hensyn til de sosiale konsekvensene av innkjøpet i hele produktets livssyklus. Dette gjelder både når anskaffelsesbeslutninger tas og når kjøpet iverksettes. Ved å stille sosiale krav til anskaffelser, kan offentlige aktører styrke internasjonal arbeiderlovgivning i produksjonslandet, bidra til et inkluderende arbeidsliv, og støtte kampen mot tvangs- og barnearbeid. Slike krav vil også kunne bidra til å påvirke helse-, miljø- og sikkerhetsforhold ved arbeidsplassen.

Framtiden i våre hender mener at offentlig sektors ansvar for å kjøpe varer som er produsert i tråd med menneskelige rettigheter, herunder faglige rettigheter, har blitt tydeliggjort med forslaget som nå foreligger.

Dette er et stort og viktig skritt i riktig retning og det er samtidig en naturlig konsekvens av hvilke forventninger det internasjonale samfunnet har til politiske myndigheter og næringsliv på området. Det er dessuten i tråd med ønsket om, og behovet for å beskytte arbeidere, som i økende grad har vært eksponert for gjentatte overgrep og krenkelser på arbeidsplassen. Noe som har skjedd som følge av selskapers relokalisering i jakt på lave produksjonskostnader og en parallell ansvarsfraskrivelse.

Framtiden
i våre hender

Fredensborgveien 24 G, N-0177 OSLO telefon +47 22 03 31 50 telefaks +47 22 03 31 51
www.framtiden.no post@framtiden.no organisasjonsnummer 970 221 115

Til tross for disse positive trekkene i forslaget, mener Framtiden i våre hender at ansvaret bør tydeliggjøres ytterligere og anmoder om at følgende momenter integreres i ny lov om offentlige anskaffelser:

1) Om Lovens formålsbestemmelse (§ 1)

Departementet mener at "[L]oven skal fremme effektiv bruk av samfunnets ressurser og sikre at det offentlige opptrer med integritet ved gjennomføringen av offentlige anskaffelser".

Framtiden i våre hender ønsker å endre formålsparagrafen og mener «samfunnstjenlig» må være en del av bestemmelsen. «Samfunnstjenelig», i kombinasjon med fokus på effektivitet, tydelig formulert i lovens innledende kapittel, vil speile befolkningens og myndighetenes forventning om at offentlige institusjoners **anskaffelser skal skje på en ressursøkonomisk måte, fundert på etiske prinsipper**. Regelverket bør signalisere at «lavest mulig pris» ikke nødvendigvis er det samme som «god ressursbruk». Dette vil gjøre det lettere for offentlige innkjøpere å velge varer som, samlet sett, resulterer i et bedre «tilbud» til både produsenter og forbrukere. Offentlige institusjoner må med andre ord gis muligheten til å bli bevisste forbrukere, og aktører i næringslivet som satser på etikk, må premieres for sin innsats.

Prinsippet om **konkurranse og likebehandling** står i tillegg sentralt: Hvis en leverandør som ikke respekterer grunnleggende menneskerettigheter og skader miljøet, konkurrerer om et offentlig anbud på lik linje med seriøse leverandører, undergraver det ikke bare samfunnsfaglige hensyn. I tillegg vil det ramme også seriøse leverandører direkte, da disse vil komme tapende ut i anbudsrunderen.

FIVH mener at regelverket bør gjøre det enkelt for offentlige innkjøpere å både kreve og følge opp sosiale hensyn i anskaffelsesprosessen. Tydelige føringer vil redusere ressurstappende fortolkninger og usikkerhet.

Framtiden i våre hender utførte i 2012 en undersøkelse blant de største kommuner i landets 19 fylker, for å avdekke hvorvidt disse stiller etiske krav i sine anskaffelser og hvilke krav som eventuelt ble stilt. Rapporten «Store ord – etikkfattig handling» viste at etiske krav stilles kun i om lag 5 prosent av alle offentlige anskaffelser.¹ Vi har grunn til å tro at bildet ikke er vesentlig endret siden undersøkelsen ble gjennomført. Det betyr at hensyn til grunnleggende arbeider- og menneskerettigheter fortsatt blir oversett i 95 prosent av innkjøpene.

Offentlig forbruk er skattefinansiert forbruk, og medborgerne har moralsk sett krav på at fellesskapets ressurser ikke skal brukes på en måte som strider mot nasjonal og internasjonal lovgivning. Innkjøp etter etiske kriterier kan dessuten brukes for å **nå målet i regjeringens strategi for bærekraftig utvikling og bekjempelse av fattigdom**, dvs. bedre levekårene til dem som produserer varene som kjøpes inn av offentlige institusjoner i Norge.

¹ <http://www.framtiden.no/201209115768/rapporter/etikk-og-naringsliv/store-ord-etikkfattig-handling.html>

2) Om § 6

I arbeidet med NOU 2014:4 mente utvalgets mindretall at bestemmelsen om at institusjoner «... under planleggingen av den enkelte anskaffelse skal ta hensyn til livssyklus-kostnader, universell utforming og miljømessige konsekvenser av anskaffelsen.» må opprettholdes. Framtiden i våre hender støttet tydelig opp under et slikt syn i forrige høringsrunde.

Framtiden i våre hender ser med stor tilfredshet at departementet i sine anbefalinger til en revidert § 6 har integrert høringsinnspillene til en rekke andre institusjoner som til daglig jobber for å sikre arbeidere anstendige arbeidsforhold og levelønn. Realiseres anbefalingene i den endelige lovteksten, vil det bety at norske myndigheter tar ansvar for egen virksomhet i henhold til FN's veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter. Dette vil føre til en intensivering av næringslivets innsats for produksjon med respekt for mennesker og miljø.

Det er svært viktig at lovteksten (særlig i § 6) formuleres på en klar og tydelig måte. Det er viktig å unngå bruk av begreper som sprer usikkerhet og som til syvende og sist fører til en mangelfull implementering av loven. Ord som «forventer» og «bør» må unngås. En ny lovtekst må inneholde en utvetydig forventning om at offentlige innkjøp skal/må skje etter etiske hensyn.

En lovendring må følges opp av praktiske tiltak: Styrking av kunnskap gjennom en nasjonal kompetanse- og samordningsenhet

Det nye anskaffelsesdirektivet i EU gjør det enklere for offentlige innkjøpere å stille etiske krav i anskaffelsesprosessen. Framtiden i våre hender mener at EUs føringer på området leder an til at offentlige institusjoner nå må forholde seg til et regelverk hvor anskaffelser av varer skal ta utgangspunkt i andre hensyn enn kun "mest mulig for lavest pris". Det juridiske handlingsrommet for etikk i offentlige anskaffelser, må omsettes i et tydelig regelverk som sikrer arbeidere mot brudd på internasjonalt anerkjente menneskerettigheter i leverandørkjeden og mot andre overgrep.

En nødvendig og positiv lovendring garanterer ikke at loven realiseres i anskaffelsesøyeblikket. For at den skal få reell effekt, må lovendringen følges opp med faglig og økonomisk støtte og rådgiving til sentrale aktører. Ikke minst gjelder det innkjøpere som trenger å få økt sin kompetanse om hvilke etiske krav som kan stilles i anskaffelsesprosessen, når i prosessen disse kan stilles og om oppfølging og kontrollmekanismer.

En annen innsikt som vår rapport «Store ord – etikkfattig handling» brakte, var at det er viktig å øremerke midler for å sikre gode resultater i arbeidet med etikk i offentlige anskaffelser. Innsatsen bør koordineres sentralt på myndighetsnivå. Det gjelder for eksempel tiltak for kontroll og oppfølging av leverandører og en leverandør-database. Det vil være økonomisk og arbeidsbesparende å samle arbeidet sentralt. Uten standardiserte prosedyrer og faste kriterier, risikerer prosessen å bli lite effektiv, og kvalitetssikringen mangelfull.

For å sikre en god og ressurseffektiv implementering av §6, hvor spredning av kunnskap står helt sentralt, foreslår vi at det opprettes en nasjonal kompetanse- og samordningsenhet.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har så langt hatt en viktig rolle i arbeidet med å sikre etikk i offentlige anskaffelser, og vi anmoder om at det sikres tilstrekkelige ressurser for at Difi kan ta på seg

denne rollen. Dersom hovedtyngden av kunnskap om krav og implementeringen og kontroll, ligger til en samordnende enhet, vil ikke enkeltaktører være nødt til å ha en fullstendig oversikt, men kan spørre om råd når ved behov. Det er dermed betydelig ressursparing å hente på denne måten.

Det må gjøres en **systematisk kartlegging** av hvilke momenter som bør integreres i et kompetansehevende opplegg for innkjøpere og leverandører av varer til offentlige sektor. Det bærende elementet vil være hva som skal til for aktører å kunne gjennomføre aktsomhetsvurdering (eng. «due diligence») i tråd med FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter² for å sikre levelønn og anstendige arbeidsforhold i leverandørkjeden.

Framtiden i våre hender stiller seg gjerne til rådighet for **faglige innspill** i et kompetanseopplegg eller bidra på andre områder for at realiseringen av den reviderte loven om offentlige anskaffelser skal skje.

Takk for at vi fikk komme med innspill!

Framtiden i våre hender

Arild Hermstad
Leder

Pia A. Gaarder
Avdelingsleder/fagsjef, Etikk og næringsliv

² States should promote respect for human rights by business enterprises with which they conduct commercial transactions. *Commentary:* States conduct a variety of commercial transactions with business enterprises, not least through their procurement activities. This provides States – individually and collectively – with unique opportunities to promote awareness of and respect for human rights by those enterprises, including through the terms of contracts, with due regard to States' relevant obligations under national and international law.

http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf